

YOL AYRIMI (1971) **KEMAL TAHİR** (1910 – 1973)

Genel Bakış

Yazarın “Esir Şehir Üçlemesi” olarak bilinen roman serisinin son parçası, yazarın hayattayken basılmış son eserlerinden biridir. Serinin ilk iki eserinden yıllar sonra yayımlanmış olan yapıt, ilk olarak Öncü gazetesinde tefrika edilmek istenmiştir. Daha sonra Yeni İstanbul gazetesinde de bir kısmı tefrika edildikten sonra 1971 yılında Sander Yayınevi tarafından kitap haline getirilir. Yazarın hayattayken basılmış son eseri olması nedeniyle “Yol Ayrımı”, onun yazınsal ve düşünsel kimliğini anlamamızda oldukça önemli bir rol oynar. Yazar günlüklerinde, kitabın oluşum sürecinden uzun uzun ve detaylı bir biçimde bahsetmiştir. Serinin ikinci bölümü olan “Esir Şehrin Mahpusu”nda, hapishaneye düşmüş ve eşiyile bütün bağlarını koparmış olan Kâmil Bey’in özgürlüğüne kavuştuktan sonra kızını arayışı ve eski hayatına kavuşma çabalarıyla karşılaşırız. Anlatının geçtiği dönem 1930’lu yıllardır ve Cumhuriyet rejimi ikinci bir siyasi parti kurulması emrini vermiş, Serbest Fırka’nın kurulma girişimleri üzerine yoğunlaşmıştır. Yazar, yaşanmış tarihsel vakaları kurgusal bir ortama yerleştirerek eserde işlenen dönemle ilgili görüşlerini ve yorumlarını okura aktarır. İlk iki eserindeki olay örgüsünün aksine bu eserde, Kâmil Bey oldukça geri plandadır. Eser daha çok, dönemin siyasi çalkantılarını işleyen bir tarihsel roman niteliğindedir. Yapısal olarak eser üç ana bölümden oluşur. Bu üç ana bölümün her biri de kendi içinde beşer ara bölüme ayrılmaktadır.

Kişiler

Kâmil Bey “Esir Şehrin Mahpusu” adlı yapıtın sonunda Nermin Hanım’dan boşanan karakterin, bir yıl dokuz ay sonra serbest kaldığını öğreniriz. Serinin ikinci eserindeki dostu İttihatçı Binbaşı Arif Bey’in Amasya’daki çiftliğine yerleşen karakter mülkleriyle ilgili bir dizi davalar açar ve bunları kazanır. İlk eserde oldukça idealize edilmiş olan karakter serinin son parçasında gerçekçi bir düzlemde eleştirilir. Sahip olduğu servetin vermiş olduğu rahatlıkla kendi idealler aleminde bir uyurgezere dönüşmüş olan karakterin gerçeklikten nasıl koştugu üzerine değinilir. Bu durum, yazarın ve Kâmil Bey’in zaman içinde değişen dünya görüşüne de bağlanabilir.

Gazeteci Murat “Esir Şehrin Mahpusu”nda, Fatma Hanım’ın komşusu olarak Kâmil Bey’i ziyarete gelmiş olan karakter, bu eserin başkarakterlerinden biridir. Vakit gazetesinde röportaj yazarı olarak görev yapan karakter, birçok açıdan yazarın sözcülüğü görevini üstlenir. Mustafa Kemal Atatürk’ün Serbest Fırka’yı kurmasını eleştiren karakter, üvey kardeşi Kadir’in aksine memlekette vuku bulan olumsuz gelişmeler karşısında duyarsız kalamaz. Olaylara toplumcu bir gözle bakar.

Dr. Münir Bey Karakterin, bazı olayları önceleme ve eserde verilmek istenen iletileri okuyucuya sunma görevi vardır. Yazarın Serbest Fırka, Lozan ve dönemin siyasetiyle ilgili düşüncelerini ve tezlerini yansıtır. İttihatçı birçok arkadaşına ve yeni nesle öğütler verir, yol gösterir.

Nermin Hanım Kâmil Bey’i mahkum olduğu yıllarda yalnız bırakmış olan kadın karakter, Dr. Lütfi Bey’le evlenmiş ve kızı Ayşe’ye babasıyla ilgili çeşitli yalanlar söyleyip onu babasına düşman etmek istemiştir. Serinin ilk eserinden son eserine kadar Nermin Hanım’ın karakterinde hiçbir değişiklik olmaz. O devamlı kendi çıkarlarını düşünen ve toplumsal özelemler ile beklentilere sırt çevirmiş bencil bir karakterdir. Dr. Lütfi Bey’in kendisini aldattığını bilmesine rağmen evliliği devam ettirir.

Kadir Serinin ilk iki eserinde oldukça idealist karakterler olarak çizilmiş Ramiz ve Fatma çiftinin erkek çocuğudur. Fakat karakter, annesi ve babasından farklı olarak oldukça çıkarıcı ve bencilidir. Avukat Mahmut Celalettin Bey’in katipliğini yapan karakter, nüfus sahibi olmak ve servet elde etmek için Serbest Fırka’ya mensup olur. Kendi çıkarı ve refahı için en yakınındaki insanlara kötülük yapmaktan çekinmez.

Eserde süregelen anlatı boyunca aslında asli bir şahıs yoktur. Fakat serinin önceki eserlerine baktığımızda ve eserdeki rollerini göz önünde bulduğumuzda, yukarıdaki kişilerin eserin baskın karakterleri olduğu görülür. Bunlar haricinde eserde rol oynayan diğer anlatı kişileri şunlardır: Avukat Mehmet Celalettin Bey, Selim Nuri, Şükran Hanım, Ramiz Efendi, Ayşe, Dadal Efendi (Atatürk'ün şoförü), Ahmet Ağaoğlu, Fethi Bey vd.

Öykü

Fethi Bey Tarafından Muhalif Bir Parti Kurulacağına Haber Vakit gazetesinde çalışmakta olan Gazeteci Murat, 9 Ağustos 1930 tarihi için çıkacak olan gazetenin editörlük işleriyle ilgilenmektedir. Gazetenin sahibi olan Çorum Milletvekili Asım Bey tarafından gönderilmiş olan telgraf Hademe Hıdır Onbaşı tarafından getirilir. Gelen telgrafa göre yarın yayımlanacak olan gazetenin ilk sayfasında bir değişiklik yapılmak istenmektedir. Bunun oldukça önemli bir haber olması gerektiğini düşünen Murat, Haydar Baba ve Selim Nuri'yle konuşur. Getirilmiş olan yeni haberin ne olabileceği aralarında tartışma konusu olur. Daha sonra Asım Bey tarafından, Paris Elçisi Fethi Bey'in bir muhalefet partisi kuracağı bilgisi verilir. Söz konusu gelişme bazı kişileri tedirgin eder. Selim Nuri çeşitli eleştirilerle mevcut siyasi yöntemleri yerden yere vurur. Baskı sayısı ve haber üzerine yapılan tartışmalardan sonra 9 Ağustos tarihinde çıkacak olan Vakit gazetesi "YENİ MUHALEFET FIRKASI" manşetiyle çıkar. İkinci ara bölümde odaklayım, Avukat Celalettin Bey'in yazıhanesinde. Yazıhanede üç eski İttihatçı sohbet etmektedir. Celalettin Bey dışında, Ahmet Ağaoğlu ve Dr. Münir Bey vardır. Kurulacak partinin yönetiminde yer alacak Ahmet Ağaoğlu'na yeni partiyle ilgili çeşitli sorular sorulur. Ahmet Ağaoğlu'nun verdiği bilgilere göre yeni fırka, Gazi Paşa'nın isteği üzerine kurulacak ve parti tüzüğü de beraber hazırlanacaktır. Diğer İttihatçılar bu durumu şaşkınlıkla karşılar ve biraz da şüphelenirler. Bu konuda konuşmayı sakıncalı gören Dr. Münir yazıhaneden ayrılır. Diğerleri birer kahve içtikten sonra aralarında konuşmaya devam ederler.

Muhalif Parti Üzerine Tartışmalar Gazi Paşa'nın şoförü olan Dadal Efendi, hükümetten izin alarak Yalova'dan İstanbul'a doğru gemiyle yola çıkar. Orada görüştüğü Selim Nuri'ye, yeni kurulacak olan partiyle ilgili endişelerini dile getirir. Ortaya çıkabilecek siyasi çekişme ortamı konusunda onu uyarmak ister: "Yararı var sanır, geçtim, Selbese melbese hoplar. Bi çuval inciri berbat eder ki, cıscıvık... Hemşerilik öyle değil! Yetişmeli, yakasına sarılıp önlemeli. 'Aman haaa... Durum ve vaziyetler senin bildiğin gibi değildir,' demeli...". İstanbul'a gelen Dadal Efendi, Fatih-Harbiye'de tramvay beklemektedir. Dadal Efendi'ye içten içe sinirlenen vatman, ona toplu taşımayı ücretsiz kullanabilmesini sağlayan pasoyu nereden aldığını sorar. Dadal Efendi kendini tanıtip nüfuslu bir insan olduğunu söyleyince, vatman kendisinden özür diler. Küllük Kahvesine gelen Dadal Efendi, Murat ve Selim'i beklemeye başlar. Onun hemen ardından diğerleri de kahveye gelir. Genel günlük konular üzerine konuştuktan sonra Murat ve Selim, yeni partiyle ilgili sorular sormaya başlar. Dadal Efendi yeni kurulacak partiyle ilgili endişelerini dile getirir: "Bunun gerçeği, Selim oğlum, açık... Açık dedimse... Selbes ne demek arkadaş? Selbes resmen selbes demek... Selbes açılacak ki, az biraz selbeslik gele... 'Gelip nolucağ Dadal Efendi hemşerim?' dersen, selbeslik gibi malın olsun! Elbet bir işe yarar yeri vardır. Aslında, biz bu işin kendine değil, verene bakacağız! Veren kim? Gazi Paşa... İşe yararını bilmesene verir mi? Hayır hiç vermez. Verdiyse bir yararlığı olacak... Gelelim ki, kime n'olacak bunun yararlığı? Kime verdiyse ona... Peki, ya kime vermekte, kurban olduğum? Sana, bana mı vermekte bu selbesliği? Hayır... Kaldırıp Fethi Beylere, Nuri Beylere, Ağaoğlu Ahmet Beylere vermekte... Şu halde, onlara yarar bir selbesliktir bu... Sana bana gelmez".

Yeni Partinin Kurulması Karşısındaki Tepkiler Selim Nuri ve bazı arkadaşları, Kadı Nurullah Molla'nın Canbaz Kadı Medresesi'ne gelir. Harabe halinde buldukları medreseyi Selim Nuri ve arkadaşları onarıp buraya yerleşmişlerdir. Semtin komiseri, medrese sakinlerinden koruma için haraç istemiş fakat Dadal Efendi nüfusunu kullanarak bu işi tatlıya bağlamıştır. Serbest Fırka kurulalı aradan yirmi gün geçmiş ve gazetelerde olduğu gibi toplumda da bölünmeler başlamıştır. Arkadaşlarıyla Kurtuluş adında bir dergi çıkaran Selim Nuri, Canbaz Kadı Medresesi'nde otururken, dergiye yeni bir biçim ve yön vermeyi tartışırlar. Aralarında bulunan Kadir; yeni partinin nüfus ticaretine ve insan kayırmacılığına son verebileceğini düşünür ve dergiye yeni bir yön verilmelidir. Selim Nuri ise, siyasetten uzak durmayı, edebiyat ve sanat üzerine yazmayı istemektedir. Serbest Fırka ilk mitingini İzmir'de yapmıştır. Celalettin Bey'in yazıhanesine gelen Ahmet Ağaoğlu, orada karşılaştıkları tepkiden kendisine bahseder. Ahmet Ağaoğlu'na göre; Fethi Bey'in İzmir ziyareti halkı oldukça heyecanlandırmış ve Halk Fırkası gelenler tarafından epeyce eleştirilmiştir: "Meğer bütün bu halk sabahdan beri vapuru bekliyormuş. Kaptan, kalabalığın sabrı tükensin diye, aldığı emirle gemiyi tam üç saat geciktirmiş. Fakat halk kımıldamamış... Nedenini sorarsan, bence, Halk Partisi'nin, 'Sopa atmak,

yani yıldırım; para kazandırmak, yani satın almak siyasetinden' bıkmış!'. Bu anlatılanlar karşısında Celalettin Bey, Serbest Fırka'ya destek verilmesi gerektiğini söyler. Daha sonra Celalettin'in katibi Kadir ve Dr. Münir aralarında sohbet ederken Celalettin Bey çıkagelir, yeni partiye üye olduğunu söyler. O gün, Yunus Nadi tarafından Cumhuriyet gazetesinde Atatürk'e adeta rest çeken bir yazı yazılmıştır. Bu durumdan ürken Celalettin Bey ve Dr. Münir, Murat'ı arar fakat istedikleri bilgileri edinemezler. Fakat daha sonra Murat, yanlarına Mustafa Kemal'in mektubuyla gelir ve yazılanlardan anlaşıldığına göre Mustafa Kemal, Yunus Nadi'yi desteklemektedir. Korkulacak bir şey yokmuş gibi görünse de karakterler, Fethi Bey'e bir oyun oynandığından şüphelenir.

Eski Kuvayı Milliyecilerin Durumu

Ramiz Efendi'yle görüşmek isteyen Gazeteci Murat, onu bulmak ümidiyle Samatya'da sürekli vakit geçirdiği meyhaneye gider. Fakat Ramiz Efendi, meyhanede olay çıkarttığı için bir süredir meyhaneye uğramamıştır. Ramiz Efendi'nin Kocamustafapaşa'da bulunan evine doğru yola çıkan Murat, Bıyıklı Hüsrev Çıkmazı'nda Ramiz ve Tango Ömer'i tartışırken görür. Faytoncu Osman Ağa'nın adamı olan Tango Ömer, Ramiz Efendi'yi seçim sandıklarında görev yapmaması için tehdit etmektedir. Murat, Tango Ömer'i yakaladığı gibi savuşturur ve Osman Ağa'ya ağız dolusu hakaretler eder. Onu, Ramiz Efendi'yi bir daha rahatsız etmemesi konusunda uyarır. Ramiz Efendi Murat'ı evine davet eder ve Murat da rakı alıp geleceğini söyler. Ramiz Efendi'nin eşi Fatma Hanım kanserden ölmüştür ve o öldükten sonra evin bütün düzeni değişmiştir. Mahcubiyetle etraftaki dağınıklığı düzeltmeye çalışan Ramiz Efendi, daha sonra Murat'ın yanına oturur. Murat'ı Ramiz Efendi'ye, Ramiz Efendi'nin oğlu Kadir göndermiştir. Kadir babasının son zamanlardaki tavırlarından şikayetçidir. Baba ve oğul, kişilik ve düşünsel olarak birbirlerine tamamen ters düşmüşlerdir. Daha sonra konu Kâmil Bey'den ve kızı Ayşe'den açılır. Ayşe, babasının öldüğünü zannetmektedir. Kâmil Bey'in Amasya'daki bir arkadaşında kaldığını ve yakın zamanda Ayşe'nin karşısına çıkacağı öğrenilir.

Ramiz Efendi'nin Oğlu Kadir'in Çıkarıcılığı

“Öğretmen Ramiz Efendi'nin oğlu Kadir, tarağı musluğun altından geçirerek saçlarını taradı. Parmağını ıslatıp önce kaşlarını, sonra ince bıyıklarını sıvazladı”. Kadir, Celalettin Bey'in baldızı Şükran Hanım'ı yazıhanede beklemektedir. Şükran Hanım aslında Celalettin Bey'i görmek istemiştir fakat kendisi Ankara'dadır. Kadir, kadın karaktere Celalettin Bey'in yazıhaneye geleceği yalanını söyleyerek onu görmeyi arzulamaktadır. Şükran Hanım'ın gelmesiyle birlikte ikili sohbet etmeye başlar. Celalettin Bey'in genç kızlardan hoşlandığını bilen Şükran Hanım, kızların fotoğraflarının olup olmadığını sorar. Kadir bir albüm çıkartıp Şükran Hanım'a verir. Albüm müstehcen fotoğraflarla doludur. Bir süre fotoğraflara bakan kadın karakter, Kadir'in onu süzdüğünü fark eder. Kadın karakter, Kadir'in ne kadar çıkarıcı bir insan olduğunu imalı cümlelerle dile getirir ve onunla dalga geçer. Şükran Hanım'ın yazıhaneye gelme amacı, kira işleriyle Kadir'in ilgilenmesini istemesindedir. Şükran Hanım çıkmak üzereyken Murat'la karşılaşır. Murat'la Kadir oturup sohbet etmeye başlarlar. Kadir, Şükran Hanım'la birlikte oldukları yalanını uydurur ve babası Ramiz Efendi'nin tutum ve davranışlarından duyduğu şikayeti dile getirerek Serbest Fırka'dan yana taraf olduğunu ima eder. Kadir'in ne kadar bencil ve çıkarıcı bir kişilik olduğunu bilen Murat, daha fazla sinirlenmeden konuyu kapatmak ister. Ardından Kâmil Bey ve kızı Ayşe'den konu açılır. Kâmil Bey'in yakın zamanda kızının karşısına çıkacağı üzerinde konuşulur. İkili akşam birlikte içki içmek konusunda sözleşip ayrılırlar.

Kâmil Bey'in Kızı Ayşe'yle Görüşmesi ve Ayşe'nin Babasıyla İlgili Gerçekleri Öğrenmesi

Kâmil Bey, bir hasta kılığında Nermin'in evine gider ve onu içeriye alıp beklemesini söylerler. Muayene odasında bekleyen Kâmil Bey'in karşısına Dr. Lütfü Bey çıktığında ona gerçek kimliğini ifşa eder. Durumu hayli soğukkanlılıkla karşılayan Lütfü Bey, Nermin Hanım'ı hazırlayıp kendisiyle görüşmesini sağlayacağını söyleyip oradan ayrılır. Bir süre sonra muayene odasına giren Nermin Hanım, Kâmil Bey'i sıradan bir insanmış gibi karşılar. Kâmil Bey kendisinin Ayşe'ye, babasının bir arkadaşı olarak tanıtılmasını ister. İlk Kâmil Bey'den şüphelenen Nermin Hanım, bu isteğe hayli şüpheli bir gözle bakar. Fakat daha sonra bu istek kabul edilir ve Kâmil Bey'le Ayşe tanıştıracaktır. Kâmil Bey'in Soğanağa'daki konağında bulunan Murat, Kadir ve Nuh Bey, gelişmeleri merak içinde beklemektedirler. Kâmil Bey henüz dönmediği için endişelenmişlerdir. Onlara daha sonra Binbaşı Arif Bey, Dr. Münir ve Topçu Albay Cemil Bey de dahil olur. Kâmil Bey'in istediği sonucu alamayıp ciddi derece hayal kırıklığı yaşayabileceğini düşünen grup, başka konular üzerinde de konuşurlar. Daha sonra konağa dönen Kâmil Bey, arkadaşlarına neler olup bittiğini anlatır: “Kâmil Bey oturdu. Eski karısı ile nasıl karşılaşmış, neler görüştüğünü anlatmaya başladı”. Ertesi gün Dr. Münir ile Ayşe, Nermin Hanım'ın evinden ayrılıp birlikte gezinmeye başlarlar. Ayşe, öz babasının başka bir kadın için kendilerini bırakıp bir süre sonrada öldüğünü sanmaktadır. Babasıyla ilgili Münir Bey'e bazı sorular sorar. Artık genç bir hanımefendi olmuş olan Ayşe, Kuvayı Milliye destekçisidir. Örgüte o kadar

hayrandır ki insanları Millici ya da Millici olmayan olarak ayırmaktadır. Kâmil Bey'in hapisneden arkadaşı olan Sakanın Naci'nin mekanına oturan ikili aralarında konuşmaya başlarlar. Sakanın Naci geldiğinde Münir Bey, kızın kime benzediğini ona sorar. Naci onu Kâmil Bey'e benzetir. Bu duruma şaşırın Ayşe, Naci'den babasının eski bir Kuvayı Milliyeci olduğunu, birlikte hapis yattıklarını öğrenir. Babasının neden öldüğünü sorduğunda da Naci, kendisinin hala hayatta olduğu söyler. Babasının yaşadığını öğrenen Ayşe, yıllarca kandırılmış olmasından dolayı hıçkırıklar içinde ağlamaya başlar.

Ramiz Efendi'nin Kadir'den Ümidi Kesmesi

Zenginliği takıntı haline getirmiş olan Kadir, babasıyla birçok açıdan ters düşer. Annesi Fatma Hanım'ın Kadir'e çeyiz olarak bıraktığı yatak takımı Kadir tarafından satılmak istenir ve satıştan elde edilecek parayla babasına kaliteli kıyafetler almak ister. Bu durum Kadir ile Ramiz Efendi'nin arasının açılmasına sebep olur. Murat ile Selim, bahsi geçen yatak takımını satmak için Şükran Hanım'ın önerdiği Hacı Halim Efendi'ye gelirler. Yatak takımının dolaştırılması için Tellal Ali Çavuş görevlendirilir fakat satılamaz. Daha sonra Şükran Hanım, bir İngiliz hanımefendisinin bu tarz eşyalardan oldukça hoşlandığını, eğer birkaç gün saklayabilirse ona gösterebileceğini söyler. Hacı Halim Efendi'yle satış konusunda anlaşamayan Murat, takımın bulunduğu bohçayı geri ister. Halim Efendi ilk başta takımı bulamamış gibi yapsa da onu alıp getirir. Şükran Hanım bohçanın oldukça değerli bir kumaştan yapıldığı fark eder ve Halim Efendi'ye alıp almayacağını yeniden sorar. Bohça için uzun bir pazarlığa oturulduktan sonra satış gerçekleşir ve Kadir tarafından istenen kıyafetlerin parası, yatak takımı satılmadan bulunmuş olur. Ardından Ramiz Efendi'nin yanına giden Murat onu oldukça üzgün bir halde bulur. Eşinin oğluna yadigar olarak bıraktığı takımın satılmak istenmiş olması bile onu derinden yaralar. Kendisine yeni kıyafetler alınan Ramiz Efendi oldukça tepkisizdir. Artık oğlundan tamamen ümidini kesmiştir.

Selim Nuri'nin Sorguya Çekilmesi

Canbaz Kadı Medresesi'nde geceleyen Selim Nuri, İstanbul Belediye seçimleri ve Kurtuluş dergisiyle ilgili derin düşüncelere dalmıştır. Kurtuluş dergisinin yeni sayısını merak eden Selim Nuri yazıhaneye gider. İlk olarak Kör Numan Usta'yla karşılaşın Selim, ona Behram Efendi'yi sorar. Daha sonra basılan dergileri bulmaya çalışırken Behram Efendi'yi çirağıyla birlikte uygunsuz bir halde yakalar. Kendini topladıktan sonra gayet soğukkanlı davranan Behram Efendi, ona bir süre dergiyle değil dersleriyle ilgilenmesi gerektiğini söyler. Aralarında boy gösteren küçük bir anlaşmazlık iki tarafın inat etmesiyle ciddi bir tartışmaya ve kavgaya dönüşür. Selim eline aldığı bir sopayla Behram'ı dövmeye başlar. Ancak bir süredir hasta olan Selim Nuri oldukça bitkin düşer. Oradan ayrıldığı sırada bir duvara yaslanıp uzun uzun soluklanır. Olayın üzerinden iki gün geçtikten sonra Selim, medresenin avlusunda çamaşır yıkamaktadır ve Behram'ın onu şikayet edip etmeyeceğini düşünür. Bu sırada avluda bir polis belirir ve Müdür Bey'in onu görmek istediğini söyler. İlk olarak müdüriyete getirilen Selim, neden getirildiğini öğrenmeden bir otomobile bindirilir. Araba تنها bir yerde durduktan sonra Selim'in üzeri aranır, kafasına bir şey geçirilir ve yola devam edilir. Bir binaya getirilen Selim Nuri, kafasındaki asker pantolonunun çıkarılmasıyla eski bir paşa konağında olduğunu anlar. Bir iskemleyle oturtulur ve yanında Kurtuluş dergisinin Hürriyet heykeli resimli kapağı vardır. Selim Nuri'ye dergi ve kendisiyle ilgili birçok soru sorulur. Selim bir süre sonra kendisine sorulan bütün sorulara ters cevaplar verir. Bunun üzerine kendisi Bolşeviklikle suçlanır. Karşısındakilere küfür edince öldüresiye dayak yer. Daha sonra Ahmet Ağaoğlu'na odaklanan anlatıda, Mustafa Kemal'in İsmail Hakkı'yı tenkit eden bir yazısı üzerine konuşulduğu görülür. Ağaoğlu, Serbest Fırka rüzgarının yakın zamanda yok olacağından şüphelenmeye başlamıştır.

Selim Nuri'nin Ciddi Derecede Hastalanması

Hastalığı şiddetle artın Selim Nuri, Sanatoryuma yatırılmak istenir. Fakat hiç boş yatak olmadığı için medreseye geri götürülür. Verem olduğu anlaşılan Selim ve arkadaşlarının medreseyi boşaltması istenir. Daha sonra olaya dahil olan Dadal Efendi'ye medresedeki memurlar durumu açıklamaya çalışır. Avluya atılmış Selim'in yanına arkadaşı Murat gider. Selim Nuri'yi bir pansiyona götürmeye karar verir ve Dadal Efendi'nin daha fazla zorluk çıkarmamasını ister. Olaya polis komiseri de dahil olunca Dadal Efendi geri adım atar ve komiserden özür diler. Selim Nuri'nin medreseden asıl atılma sebebi olarak komünist olması gösterilir. Selim'in oradan götürülmesi için bir otomobil ayarlanır ve Murat, onu kaldığı pansiyondaki odasına yerleştirir. Murat, meclis oturumlarını izlemek için Ankara'ya gideceği sırada pansiyonun sahibi Madam Agavni, iki polisin pansiyona gelerek onları sorduğunu söyler. Polisler daha çok Selim Nuri'yi soruşturmuşlardır. Murat bir yalan uydurarak durumu toparlar.

Selim Nuri'nin Ölümü

Eyüp Sultan vapur iskelesinde konuşmakta olan Kadir ve Ayşe ikilisi, Gazeteci Murat'tan bahsetmektedir. Ayşe'nin Murat'a karşı bir ilgisinin olduğunu fark edince Kadir, onunla ilgili yalan hikayeler anlatmaya başlar. Murat'la Şükran Hanım arasında bir ilişki olup olmadığını öğrenmek isteyen Ayşe, Kadir'den Şükran Hanım'ın telefon numarasını ister. Kadir

numaranın yazıhanede olduğunu söyleyince ikili oraya doğru yola çıkar. Çeşitli bahanelerle Şükran Hanım'ın ağzından laf almaya çalışan Ayşe'ye Şükran Hanım, Selim Nuri'yi ziyaret edeceğini ve isterse kendisinin de gelebileceğini söyler. Celalettin Bey'in yazıhanesinde buluşan ikili Selim'in yanına gider. Murat Ankara'dan döndükten sonra onu ilk olarak Madam Agavni karşılar. Selim Nuri'nin bir hafta önce Şükran Hanım tarafından hastaneye kaldırıldığını öğrenir. Murat, hastaneyi aramak için hemen bir eczaneye gider. Selim, masraflarını Şükran Hanım'ın karşıladığı bir klinikte tedavi edilmektedir. Murat, Ortaköy'deki kliniğe gitmek için yola çıktığı sırada Selim hayatını kaybeder. Daha sonra Ayşe ile Selim'in evlenme kararı aldığını öğrenir. Murat, pansiyondaki odasına döndüğünde Selim'i sanatoryuma yatırmak için yaptıkları başvurunun cevabını görür. Murat sinirlenip cevap mektubunu yırtıp atar.

Hesaplaşma Dr. Münir Bey'in köşküne gelen Murat'ı hizmetkar Gülnihal Dadı karşılar. Gülnihal'le Murat bir süre sohbet ettikten sonra Münir Bey'in yanına çıkılır. Murat, Ayşe ile Kadir'in ilişkisine Kâmil Bey'in nasıl karşılık verdiğini öğrenmek ister. Münir Bey'e göre Kâmil Bey, bu duruma hayli olumlu bakmaktadır. Daha sonraki diyaloglarda Ramiz Efendi'nin artan hastalığı ve oğluyla arasında açılan mesafe üzerine konuşulur. Daha sonra konu Serbest Fırka'ya gelir. Serbest Fırka'nın kapatılması olayı aslında beklenen bir olaydır. Halkın, yeni partiye göstermiş olduğu ilgi, siyasi çekişmeler ve Belediye seçimlerinde yapılan yolsuzluklar nedeniyle gücü elinde bulunduran hükümet partiyi kapatmıştır. Daha sonra Şükran Hanım'ın evine gelen Murat, Ayşe ve Kadir üzerine konuşur. Şükran Hanım, Murat'ın Ankara'da olduğu dönemde Ayşe'nin kendisini aradığını söyler. Kâmil Bey ve ailesi üzerine görüşlerini belirtirler. Ardından Nermin Hanım, Şükran Hanım'ın evine gelir. Kâmil Bey'le nasıl boşandıklarını anlatır ve kadın karakter kendisinin haklı olduğunu iddia etmektedir. Ona göre Kâmil Bey, içsel bir fantezi haline getirdiği idealleri için ailesini yüzüstü bırakmıştır. Onun bu düşüncesine Murat hak verirken, Şükran Hanım karşı çıkar. Romanın sonunda Murat ile Şükran'ın birbirlerinden hoşlandığı anlaşılır. Murat, Şükran Hanım'ı öper. Roman bu olayla son bulur.

Temalar

Siyasal

Baskı Eserdeki temel anlatı tam anlamıyla, 1930'lu yılların siyasi anlayışına bir eleştiri getirmek üzerine kuruludur. Mustafa Kemal'in emri üzerine kurulan Serbest Fırka girişimi, mevcut hükümeti denetlemek ve ona muhalefet etmek niyetiyle oluşturulur. Fakat halkın yeni siyasi partiye göstermiş olduğu ilgi, mevcut hükümeti eskisinden daha baskıcı bir hale getirdiği savunulur. Yazarın tezine göre; Halk Fırkası'nın bu partiyi kurmaktaki amacı, Cumhuriyet Devrimlerinin halk tarafından benimsenip benimsemediğini gözlemlemektir.

Uyumsuzluk Anlatı boyunca üzerinde durulan başlıca konular; harf inkılabı, medreselerin kapatılması ve Ağrı olaylarıdır. Batılılaşmak adı altında yapılmış bu devrimlerin, halkı köklerinden kopardığı ve ekinine yabancılaştırdığı savunulur. Gerçekleştirilen birçok devrimin zamansız olduğu ve halk tarafından tam olarak benimsenmediği görüşü hakimdir. Cumhuriyet rejimi, laikleşmek adı altında medreseleri kaldırmış ve Arap alfabesini terk etmiştir. Fakat Mason locaları, din temelli Batılı okullar ve manastırların kapatılmaması yazar tarafından sorgulanır.

Siyasi Çekişme Anlatıda tasvir edilmiş olan toplum, uzun zamandır memnuniyetsiz, bıkkın ve yabancılaşmış bir haldedir. Yeni bir insan modeli oluşturmayı amaç edinmiş olan Cumhuriyet rejimi, halka ve köklerine olan yabancılaşmasından dolayı istediği meyveleri toplayamamıştır. Bundan dolayı Mustafa Kemal'in de isteğiyle kurulacak olan yeni siyasi parti halkta heyecana uyandırır. Serbest Fırka'ya halk tarafından gösterilen ilgi nedeniyle ciddi bir siyasi rekabet ortamı oluşur ve emirle açılmış olan parti yine emirle kapatılır.

Yozlaşma Yazara göre Cumhuriyet Dönemi, Osmanlı Devleti'nin devamı niteliğindedir. Onun tezine göre; Milli Mücadele döneminde halka verilmiş olan sözler unutulmuş ve tepeden inme zamansız ve yersiz devrimlerle halkın kimyasıyla oynanmak istenmiştir. Yönetici kadroların halkla ilgisi yoktur. Siyasi kadroların büyük çoğunluğu halkı sömüren toprak ağaları ve sermayedarlardan oluşmaktadır. Kurtuluştan sonra halk unutulmuş ve siyasette çıkarıcı ilişkiler hüküm sürmüştür.

Hesaplaşma Yazarın eserindeki en önemli tezlerden biri; İttihatçılarla başlayan siyasi rekabetin Cumhuriyet döneminde de devam etmesiyle, Osmanlı Devleti oldukça fazla toprak kaybetmiştir ve Batılı devletlerin elinde oyuncak olmuştur. Lozan görüşmelerine İstanbul hükümetinden bir delegenin

götürülmemiş olması eleştirilir. Zira Osmanlı devlet adamları, ülkenin bürokrasisine Kuvayı Milliyeci subaylardan daha çok hakimdir. Batılılaşmanın da oldukça yanlış yöntemlerle gerçekleştirildiğini düşünen yazar, Batıyla hesaplaşılması gerektiğini düşünür. Ona göre Kurtuluş Savaşı'ndan sonra oluşturulacak devlet, kendine özgü bir Sosyalizm anlayışı geliştirmeliydi.

Toplumsal

Yabancılaşma Eser boyunca savunulan en önemli tezlerden biri; gerçekleştirilen devrimlerin halk tabanında bir karşılık bulmamış olmasıdır. Siyasi çekişmeler ve Tek Parti yönetiminin getirmiş olduğu güç, halkın mevcut hükümete karşı güvensizlik duygusu beslemesine yol açmıştır. Çeşitli baskılardan ve zorlamalardan bunalmış olan halk mevcut yönetimden yılmıştır. Gerçekleştirilen devrimler halkın belirli bir kısmında memnuniyet yaratırken halk tabakasında yabancılaşmaya neden olmuştur.

Demokrasi İstenci Anlatıdaki halk tabakası, mevcut yönetimin baskıları ve zorlamalarından bıkmış olduğu gibi yeni umutların peşindedir. Yazara göre; tarihinde hiçbir zaman köle olmamış bir toplum kendisine karşı yapılan zorlama dayatmalara müsamaha göstermez. Dr. Münir bu hususta şöyle der: "Bizim milletin tutması çeşitli olur da... Birincisi... Eli sopalı rezil iktidarlara karşı, kim çıkarsa çıksın, onu mutlaka tutar. (...) Baskı biraz azalsın da ne olursa olsun! Çünkü bizim millet, dış görünüşündeki aldatıcılığa rağmen, hürriyetsizlikten öğrenir. Çünkü, tarihinde, Batı'dakine benzer kölelik dönemi yaşamamıştır. Yani, ne köle olmuştur, ne de köle çalıştırmıştır. Bunun için her çeşit hürriyetsizliği insanlık onuruna hakaret sayar".

Yoksulluk Ekonomik açıdan büyük bir yıkımı miras almış olan Cumhuriyet, birçok atılım yapmış olsa da istediği meyveleri toplayamamıştır. Dünya siyasetindeki çalkantılar ve savaşlar nedeniyle ortaya çıkmış ekonomik buhranlar da devleti ve halkı hayli olumsuz etkiler. Mevcut hükümetin yürüttüğü ekonomik politika ve insan kayırmacılığı da halkta ciddi bir memnuniyetsizlik yaratır. Toprak ağaları hala oldukça etkindir ve devlet kendi zenginlerini yaratmaya çalışmaktadır.

Psikolojik

Korku Uzun bir zamandır Tek Parti yönetimiyle idare edilmek ve hazırlıksız yapılmış devrimler, halkı köklerinden koparır. Bütün gücü elinde bulunduran yönetimin yeni bir siyasi parti açma girişimi birçok kesimi sevindirmiş fakat aynı zamanda da korkutmuştur. Mevcut siyasi rejimin isteklerine karşı tavır alan her birey şiddetli bir şekilde bastırılmıştır. Kurulacak yeni siyasi partinin de, insanları fişlemek için bir araç görevi göreceği düşünülür.

Umut Hürriyet ve refah vaadiyle gelen her yeni siyasi anlayış, eninde sonunda kendi tiranlığını kurmak zorunda kalmıştır. Halk, mevcut hükümetin şiddeti ve baskısından yılmış olsa da gelecekte umudu kesmemiştir. Tarihinde hiçbir zaman köle olmamış olan bir milletin esareti kabul etme eğilimi yoktur. Halk eninde sonunda kendisine zulüm eden her yönetsel anlayışa karşı direnecek ve kalıtımında bulunan özgürlük duygusundan vazgeçmeyecektir: "İşte bu halkın içinden, bizim sefil etkimizi yere çalacak yeni bir yerli insan türü çıkacaktır. Ben umutluyum, er geç çıkacaktır".

Yılgınlık Eserdeki birçok karakter, değişik biçimlerde siyasetin içinde olan kişiliklerdir. Uzun yıllar boyunca verilmiş olan savaşlar, siyasi çekişmeler ve devrimler nedeniyle bütün karakterlerde bir yorgunluk duygusu baş göstermiştir. İstenilen değişimin gerçekleşeceği umuduyla harekete geçen karakterlerin emekleri beklenen sonuçları vermez. Bu durum da idealist karakterleri bireyselleşmeye yönlendirir.

Ülkücülük/Çıkarıcılık Romandaki birçok kahraman çeşitli ülkülerin peşinden giden, toplumsal özelemlere hayatını adayan bir bilince sahiptir. Fakat yaptıkları birçok fedakarlığa rağmen istenilen beklentileri karşılayamamış olmaları onları bireyselleşmeye yönlendirir. Siyaset içindeki liyakatsiz ve çıkarıcı kişilerin de topluma sürekli olarak köstek olduğu görülür. Toplumsal ülküler ve bireysel çıkarların çatışmasında çoğunlukla çıkarıcıların kazandığı görülür.

İlişkisel

Aşk Kâmil Bey'in kızı Ayşe, Gazeteci Murat'a ilgi duymaktadır. Fakat kadın karakterin Murat'a olan ilgisini fark eden Kadir, Murat'la ilgili olumsuz ifadeler kullanır ve onunla ilgili yalan hikayeler anlatır.

Ayşe'yi baştan çıkarmayı başaran Kadir, onu evlenmeye ikna eder. Daha sonra Celalettin Bey'in baldızı olan Şükran Hanım ve Murat'ın öpüşmesiyle roman son bulur.

Dostluk Romandaki birçok karakter birbirleriyle uzun zamandır arkadaştır ve derin geçmişleri vardır. Kimi dava arkadaşı, kimi hapisane arkadaşı ve kimiye aynı yapıda yıllarca beraber çalışmıştır. Eserdeki en çarpıcı dostluk bağı Murat ve Selim Nuri'ninkidir. Verem olan Selim Nuri'yi kendi odasına yerleştiren Murat, onu korumak ve iyileştirmek için birçok zorluğa göğüs gerer. Fakat yaptığı bütün fedakarlıklara rağmen dostunun ölümüne engel olamaz.

Kişi İncelemesi

Gazeteci Murat (Fedakar, Güdümlü)

Karakter “Esir Şehrin Mahpusu'nda, Fatma Hanım'ın komşusu olarak Kâmil Bey'i ziyarete gelmiş olan karakter, bu eserin başkarakterlerinden biridir. Vakit gazetesinde röportaj yazarı olarak görev yapan karakter, birçok açından yazarın sözcülüğü görevini üstlenir. Mustafa Kemal Atatürk'ün Serbest Fırka'yı kurmasını eleştiren karakter, üvey kardeşi Kadir'in aksine memlekette vuku bulan olumsuz gelişmeler karşısında duyarsız kalamaz. Olaylara toplumcu bir gözle bakar. İhtiyacı olan dostları için hiç çekinmeden fedakarlık yapar ve Ayşe ile Şükran Hanım'ın ilgisini çeker. Eserde yer alan genç karakterler arasında oldukça olumlu bir yere sahiptir. Kişilik özellikleri olarak Gazeteci Murat; duyarlı, bilinçli, meraklı, güdümlü, maceracı, canlı, açık görüşlü, dostane, yardımsever, cesur, cömert, güvenilir, sosyal, konuşkan, görünür, sorumlu, dikkatli ve soyut bir karakterdir.

Etkinlikler Vakit gazetesinde röportaj yazarı olarak görev yapan Murat, yazıhanede çalıştığı bir gün önemli bir haberin geldiğini öğrenir. Gazetenin sahibi Asım Bey tarafından gönderilmiş olan bir telgrafta, mevcut hükümetin yeni bir muhalif partisi kuracağı haberi yazılıdır. 9 Ağustos 1930 tarihinde yayımlanacak olan gazetenin manşeti şöyledir: “YENİ MUHALEFET FIRKASI”. Ardından Murat ile Selim Nuri'nin arasında kurulacak siyasi partiyle ilgili bir tartışma başlar. İkisi de bu girişimden duyduğu endişeyi dile getirir. Daha sonra Murat, olayla ilgili daha ayrıntılı bilgi almak için Gazi Paşa'nın şoförü Dadal Efendi'yle görüşmeye karar verir. Dadal Efendi, Mustafa Kemal'i ne kadar sevse de, kurulacak olan siyasi partinin halk için değil, imtiyazlı bir kesim için çalışacağı görüşündedir. Murat da yeni kurulacak olan partiden kaygılıdır. Daha sonra Canbaz Kadı Medresesi'nde Selim Nuri ve Kadir'le Kurtuluş dergisi ve Serbest Fırka üzerine konuşurlar. Kimi, bu partinin ülkeye hürriyet getireceğini inanırken Murat bu konuda hayli şüphelidir. Kadir, Harf İnkılabı ve Medreselerin Kapatılması olaylarını ciddi boyutta eleştirir. Murat ise Serbest Fırka'nın Liberalizm'i arttıracığını ve adaletsizliğin çoğalacağını düşünür. Ona göre yapılması gereken Kuvayı Milliye'den doğmuş olan Halk Fırkası'nın özüne geri dönmesidir. Daha sonra Ramiz Efendi'yi ziyaret eden Murat, onu oldukça kötü bir durumda bulur. Ramiz Efendi, Kadir'den bütün ümidini kesmiş ve hastalığı ciddileşmiştir. Ardında Kâmil Bey'in Soğanağa'daki konağında görülen karakter, birçok eski İttihatçı ve Kuvayı Milliyeciyle tartışır. Kâmil Bey, kızı Ayşe'yi görmeye gitmiştir ve görüşmenin nasıl geçtiğini karakterler öğrenmeyi beklemektedir. İttihatçıların geçmişte yapmış olduğu faaliyetler farklı ağızlardan anlatılır. Daha sonra Kadir'in, annesinden kalan yatak takımını satıp babasına yeni kıyafetler almak istediği görülür. Selim Nuri ve Murat bu işi üstlenir. Yatak takımını satamazlar fakat takımın koyulduğu boğça iyi bir fiyata satılır ve istenen para elde edilir. Ancak Ramiz Efendi, merhum eşinden yadigar kalan bir eşyanın satılmak istenmiş olmasını affedemez ve oğlunu gözden çıkarır. Selim Nuri, hastalığı arttığı ve verem olduğu anlaşıldığı için medreseden kovulur. Sanatoryuma yapılan başvurudan da cevap gelmemiştir. Murat onu alıp kaldığı pansiyondaki odasına götürür. Komünistlikle suçlanan Selim, aynı zamanda polis tarafından takip edilmektedir. Murat, Ankara'ya yaptığı bir haftalık bir iş gezisinden dönünce Selim'in hastaneye kaldırıldığını öğrenir. Selim'i görmek için yola çıktığında o, hayatını kaybeder. Ayşe'yle Kadir evlenme kararı almıştır. Kadir'in ne kadar kötü tabiatlı olduğunu bilen Murat, Dr. Münir'den bu haberin doğru olup olmadığını öğrenmek ister. Haberler doğrudur. Kendisinden hoşlanan Şükran Hanım'la sohbet ettikleri bir gün Murat, onu dudaklarından öper.

Etkileşim Eserin başkahramanı olan karakter, yazarın vermek istediği iletilerin en önemli taşıyıcısıdır. Eserde en çok görülen ve en etkin olan karakterdir. Giriştiği diyaloglar ve iç monologlarıyla sahip olduğu dünya görüşü ve psikolojik durumuyla ilgili bilgiler ediniriz.

ÖRNEK ANILAR

Güdümlü Kuvayı Milliye taraftarı olan Murat, Serbest Fırka'nın beklenen özgürlüğü getireceğine inanmaz. Ona göre yapılması gereken, Halk Fırkası'nın Kuvayı Milliyeci kökleriyle barışmasıdır: "Baskı rejiminden çıkar sağlayan rezillerle, namussuzlarla aynı safta görünmek... Düşündüm, hayır... Bana lazım olan hürriyet, Fethi Bey'in getireceğini söylediği hürriyet değil... Bu hürriyet, 'Bırak yapsın, bırak geçsin' hürriyeti... Türkçesi: Sopaları, taşları bağlayıp kuduz itleri serbest bırakmak hürriyeti... Halk Partisi içinde hürriyeti istiyorum ben... Güçleri madrabazlıktan, kişisel çıkarıcılıktan çekip Kuvayı Milliye devrimciliğine getirecek hürriyet... Hırsızları, madrabazları yok edecek hürriyet... Devrimleri halka mal edecek hürriyet...".

Çalışkan Karakter oldukça çalışkan ve etkindir: "Murat, yemek dönüşü kravatı çözüp masanın üstüne atmış, kahveyi bitirince de kendisini çalışmaya zorlamak için gömleğin kollarını sıvayıp kâğıtları önüne çekmişti".

Eleştirel Dönemin sermayedarlarını ve siyasi atmosferini alaycı bir üslupla eleştirir: "Şundan sezinler ki akılsız Hıdır... Telgrafın gelmesinden bile sezinler. Bir gazeteye telgraf kolayına mı gelir? Hayır, gayet zoruna gelir ve de zorlu durumlarda gelir. Hele ki Vakıf gazetesine telgraf büsbütün önemli olduğundan gelir! Sağ olsunlar, var olsunlar ve de koca Tanrı bizim kazancımızdan alsın, onların kazancına katsın! Patronlarımız, kendin bilmez değilsin ya, cimri pinti değillerse de, eli sıkı ve de kolayına para harcamaz bilinir ve de bunun yalanı ve de şakası hiç yoktur. 'Âsım Bey Yalova'dan telgraf çekti' ne demek? Paraya kıydı ve de sanki canını ortaya attı demek... Çünkü bizim, dünya durdukça durası patronlarımızda mal canın yongası değil, belki de can malın yongasıdır. Bu sebeple temeline tükürdüğüm bu Babıâli Yokuşu'nda ve de Ankara Caddesi'nde bütün gazetecilerin gözü, ortalık karardıktan bu yana, Vakıf gazetesinin kapısındadır. Bunlar buraya telgrafçının girmesini görmeleriyle ossaat bir bokluk olduğunu kestirirler ve de benim aklıma geleni işlerler".

Şüpheli Bir gazeteci olarak zor sorular sorar ve her durumdan şüphelenir: "- Meğer parti kurmak işine mi sıvandığın apansız geziye çıktı Gazi Paşa?" - "Yok! Yalan mundar! Daha o sıralar fırka meselesi hiç yok ortada... Varsa da bilen, bir Gazi Paşa'mız, bir de Koca Tanrı..." "- Nerde duydunuz peki, ne zaman duydunuz ilk kez?".

Cesur "Bir de soruyor, bilmez gibi... Tango Ömer'i dün akşam nerdeyse tepeleyecekmişsin. Babam sandık başında önüne gelene sövüyormüş ana avrat..." "- Önüne gelen ne demek? Kime sövüyormüş?" "- Serbest Particilere..." "- Faytoncu Osman'la Tango Ömer'in ne ilişkileri var Serbest Particilerle?" "- Osman parti üyesi... Sandığı kolluyor. Kötü adam değildir Osman abi... Saygılıdır. Bir şey dediği yok... 'Ramiz Efendi okumuş adam, sövmek yaraşır mı el içinde?' dedi. Haklı... Yaraşmaz. 'Tango'yu kötülük olsun diye göndermedim,' dedi. 'Murat Efendi yanlış anlamasın...".

Yardımsever "Bir arkadaşı vardı Murat'ın, taşralı bir çocuk... Biraz kaba saba... Bildiğiniz köylü... Haline bakmamış, liseyi bitirmiş... Haline bakmamış, Edebiyat Fakültesi'ne girmiş... Haline bakmaz, şiir yazar. Yiyecek ekmeği yok... Yetmiş kuruş gündelikle musahhihlik ediyor, gece sabaha kadar Murat'ın gazetesinde... Yatacak yeri yok... Bir medrese hüccesine sığınmış... Harap bir medrese... On dakika durulmaz. Kapının altında bir karış aralık... Çerçeveler parmak girecek kadar kaşmış... Marazlı da besbelli... Gıdasızlık, bakımsızlık, ağır gece işi... Hastalanmış... Doktor Münir Bey'in dediğine bakılırsa verem... Hem de mikrop çıkarıyor! Bunu, geçenlerde, Vakıflar Müdürlüğü atmış medreseden... Bizimki napsa iyi? Almış götürmüş pansiyon odasına, kendi yatağına yatırmış...".

Zeki Selim'le aralarında geçen konuşmalar ve birbirleriyle dalga geçme şekilleri oldukça zekicedir: "Birinci Selim, 'Öfkeliyim' demek, yani Yavuz Selim... İkinci Selim, 'Bir kadeh atalım!' Yani Sarhoş Sarı Selim... Pansiyona götürdüğümüzün galiba üçüncü günüydü. Bir şeyler konuştuk. Biraz iyileşmiş gibi geldi bana... 'Bugün kaçınıcı Selimlik üstümüzde arkadaş' dedim. Birden keyfi kaçtı. Yere bakarak yavaşça, 'Üçüncü Selim!' demesin mi? 'Neden arkadaş?' diye sordum! 'Yenildik Kabakçı Mustafalara da ondan!' diye gülümsemeye çalıştı. O günden sonra aklıma geldikçe, ne demek istediğini araştırdım. Bulamadım, inandırıcı bir şey... 'Dergi yüzüstü kaldı, ondan mı? Ölüme yenileceğini kesinlikle anladı da, bilmem onu mu dokundurdu?' derken... Geçenlerde hiç umulmaz yerden, gerçeği öğrenmeyeyim mi?".

Kâmil Bey (Yorgun/Kararlı)

Karakter “Esir Şehrin Mahpusu” adlı yapıtın sonunda Nermin Hanım’dan boşanan karakterin, bir yıl dokuz ay sonra serbest kaldığını öğreniriz. Serinin ikinci eserindeki dostu İttihatçı Binbaşı Arif Bey’in Amasya’daki çiftliğine yerleşen karakter, mülkleriyle ilgili bir dizi davalar açar ve bunları kazanır. İlk eserde oldukça idealize edilmiş olan karakter, serinin son parçasında gerçekçi bir düzlemde eleştirilir. Sahip olduğu servetin vermiş olduğu rahatlıkla kendi idealler aleminde bir uyurgezere dönüşmüş olan karakterin gerçeklikten nasıl koptuğu üzerine değinilir. Bu durum, yazarın ve Kâmil Bey’in zaman içinde değişen dünya görüşüne de bağlanabilir. Kişilik özellikleri olarak; yorgun, duyarlı, meraklı, nazik, dostane, maceracı, çıkarıcı/ülkücü, sorumlu/sorumsuz, bilinçli/bilinçsiz, cesur, kararlı ve güvenilir bir karakterdir.

Etkinlikler Kâmil Bey, Sultanahmet’teki hapisanede cezasını doldurduktan sonra Anadolu’daki Milli Mücadele’ye katılmıştır. Daha sonra Binbaşı Arif Bey’in Amasya’daki çiftliğine giderek sınır dışında kalan mülklerini ve sermayesini geri kazanmak için bir dizi dava açmıştır. Davalar sonuçlanana kadar İstanbul’a geri dönmemiştir. Daha sonra Soğanağa’daki bir konağa yerleşen Kâmil Bey, kızının karşısına çıkmaya karar verir. Bir gün hasta kılığında Dr. Lütfü Bey’in konağına gider ve onu muayene odasına alırlar. Dr. Lütfü Bey geldiğinde Kâmil Bey ona gerçek kimliğini açıklar. Lütfü Bey durumu hayli soğukkanlılıkla karşılar ve Nermin Hanım’ı durumdan haberdar edip yanına göndereceğini söyler. Bir süre sonra Nermin Hanım, Kâmil Bey’in yanına gelir ve onu sıradan biriymiş gibi karşılar. Kâmil Bey, kızını görmek istediğini ve kendisinin babasının bir arkadaşı gibi tanıtılmasını ister. Nermin Hanım bu plana başlangıçta şüpheli bir gözle baksa da daha sonra kabul eder. Kâmil Bey konağına döndüğünde evinde olan arkadaşlarına durumu anlatır. Daha sonra Dr. Münir’le gezintiye çıkan Ayşe, Kâmil Bey’in hapisane arkadaşı olan Sakanın Naci’nin mekanına otururlar. Ayşe, babasının eski dostundan onunla ilgili gerçekleri öğrenir. Babası eski bir Kuvayı Milliyecidir ve bu yüzden hapse atılmıştır. Babasının başka bir kadınla kaçıp daha sonra öldüğünü zanneden Ayşe, babasının hala hayatta olduğunu öğrenir. Bu durum karşısında Ayşe üzüntüden hıçkırarak ağlamaya başlar. Babasıyla tanışan Ayşe, onun Kuvayı Milliyeci olduğunu öğrenince hayran olur. Annesinin kendisine söylemiş olduğu yalanlardan dolayı da Ayşe, babasıyla yaşamaya karar verir. Görüldüğü gibi serinin ilk eserinin aksine Kâmil Bey, bu eserde şahsi sorunlarının peşine düşmüş ve idealleri daha arka planda kalmıştır.

Etkileşim Serinin ilk iki eserinde başkarakter rolünü üstlenen Kâmil Bey, bu eserde daha geri plana düşer. Önceki eserlerdeki idealistliğinin ve aydınlığının yerini bireysel kaygılar alır. Bu açıdan eserde verilmek istenen önemli iletilerin taşıyıcısıdır fakat eserdeki rolü oldukça edildir.

ÖRNEK ANILAR

Bencil Eserin sonlarına doğru Nermin Hanım’ın eski eşiyle ilgili yaptığı yorum oldukça çarpıcıdır. Eşini kendi fantezileri uğruna ailesini yüzüstü bırakmakla suçlar: “Bunlar uyurgezerlere benzer. Dünyayı fantezileriyle değerlendirir. Bu uydurma dünyanın kanunlarıyla yaşarlar, zenginlikleri sayesinde... Bu avantu gerçeğe çarpıp tökezleyinceye kadar sürer. Ayşe’nin babası o kadar bencil ki, haklı bir davaya inanmak, bunda direnmek, kazanmak bile onu güçlü kılamadı. Kederle gülümsedi: Destan kahramanlarının yerine koydu kendisini... Bir çeşit Allahlık özentsidir bu... İnsanları, insancıl yasalarla yargılamaktan çıkmaktır. Kendilerini kutsal misyon yüklenmiş sayanların zulme varan, orada, rahatça yerleşen bağışlamazlığı?.. En korkunç alçaklık... 1921’lerde ne yaptı Ayşe’nin babası?.. Bütün namuslu insanların yapmayı ödev bildiğini... Kolayca yaptığını... Aslında, kimi insanlar için, tehlikeli boğuşmalara atılmak, evinin gündelik geçimini sağlamaktan daha kolay oluyor. Daha büyük sorumluluk yükleniyor gibi davranıp asıl küçük, gündelik sorumluluklardan kaçmak... Ayşe’nin babasına, 1921’lerde, İstanbul şehrinde, bize ekmek parası kazanmak, hapse girmekten çok daha zor geldiğine eminim!..”

Vefalı Ramiz Efendi’nin eşini kaybedip hastalandığı dönemde, onun en çok yanında olan kişi Kâmil Bey olmuştur: “Kâmil Bey, Binbaşı Arif Bey, Allah ikisinden de razı olsun, durmadan üsteliyorlar. Çok yardım ettiler bize, pek çok yardım ettiler”.

Kararlı Kâmil Bey, hapisaneden çıktıktan sonra eski hayatına kavuşmadan kızıyla görüşmemeye ant içmiştir: “Hiç... İnanılır şey mi?” İki parmağıyla çenesini iki yanından kaşdı. “İnatçı adammış bizim Paşaoğlu... Hiç göstermez oysa... Kolay değil çocuğunu bunca zaman görmemek... Görmek elindeyken...” “Büsbütün görmediğini sanır mısınız Ramiz amca? Kendisini bildirmeden uzaktan uzağa filan?” “Hayır... Görmediğine eminim. İki yıl önce, laf arası, ‘Gideyim hocalarıyla görüşeyim, bakalım

nasıl yetişiyor?’ dedimdi de, yemin ettirmeden salıvermediydi. Millici inadı bu... Cezaevinde de bunun dediği dedikti. Tütünü bıraktı. Fotoğraflardan karakalem büyütmele yapıpaktan geçimini sağladı. Ayşe'nin anasını boşadıktan sonra, bir yıl dokuz ay yattı. Çıkınca, Arif Bey'in Amasya'daki çiftliğine gittiler. Buradaki davalarını kazanıp, sınırdışında kalan çiftlikleri, petrol hisselerini alıncaya kadar İstanbul'a hiç gelmedi, bir kez bile...”.

Güvenilir “Yedi yıla... Abdülhamit'in en güvendiği adamlarından Selim Paşa'nın oğluna kızdı Damat Ferit, Millicileri ele vermediğinden... Yargılanmayı izledi aralıksız. Başkaca, petrol yataklarında toprakları vardı. İngilizler sıkıştırıp almak istemişlerdi. İyi de para verdiler. ‘Satmam!’ diye diretince, onlar da galiba baskı yaptı Harp Divanı'na... Kâmil Bey, Nedime Hanım'ı kurtarmak için suçu üstüne almıştı düpedüz... Beni kurtaran Harp Divanı, Kâmil Bey'i kurtaramadı. 15 yıl kürek cezasını ancak yedi yıla indirebildi. Dışardaki insanlara yedi yıl ceza dehşet verir. ‘Bitirip çıkamaz,’ dedi karısı galiba. ‘Cezaevinde ölür,’ dedi. Bir yandan da Doktor Lütfü Bey'in zenginliği ağır basmıştır. Kâmil Bey, o kadar üstelediği halde, Ayşe'yi bir kere bile cezaevine getirmediydi kadın... Demek daha başından niyeti kötüymüş... Ne imansız kadınlar var bu dünyada...”.

Kızgın Kızını görmek için Nermin Hanım'ın evine giden Kâmil Bey, eski eşinin umursamaz tavırları karşısında sinirlenir: “Kâmil Bey birden kızdı. İşlerin tıpatıp önceden kestirdiği gibi yürümeyeceğini düşünmüştü ama, kendisini mahpusta, yedi yıl cezanın altında bırakıp giden, daha doğrusu en kestirme yoldan kendini boşatmayı beceren bu kadının karşısında suçlu gibi tutukluk göstereceğini hiç aklından geçirmemişti”.

Kadir (Çıkarıcı, Bencil)

Karakter Serinin ilk iki eserinde oldukça idealize karakterler olarak çizilmiş Ramiz ve Fatma çiftinin erkek çocuğudur. Fakat karakter, annesi ve babasından farklı olarak oldukça çıkarıcı ve bencildir. Avukat Mahmut Celalettin Bey'in katipliğini yapan karakter, nüfus sahibi olmak ve servet elde etmek için Serbest Fırka'ya mensup olur. Kendi çıkarıcı ve refahı için en yakınındaki insanlara kötülük yapmaktan çekinmez. Babası Ramiz Efendi, oğlunun birçok olumsuz yönlerinden bahsettiği gibi onun aslında özünde iyi bir insan olduğuna inanır. Fakat eser boyunca takınmış olduğu tavır ve eylemleriyle okurun karşısına oldukça iki yüzlü ve çıkarıcı bir karakter olarak çıkar. Kişilik özellikleri olarak Kadir; bencil, iki yüzlü, zevk düşkünü, çıkarıcı, yalancı, sorumsuz, bilinçsiz, duyarsız, ilgisiz, hilekar ve güvenilmez bir karakterdir.

Etkinlikler Avukat Celalettin Bey'in katipliğini yapan karakter, bir an önce zengin olmayı ve şatafat içinde yaşamayı kendisine dert edinmiştir. Selim Nuri ve Murat gibi arkadaşları Edebiyat Fakültesini bitirdikten sonra siyasetten uzak kalıp sanatla uğraşmak istemişlerdir. Bundan dolayı da Kurtuluş dergisini çıkarırlar fakat kazandıkları para hiçbir ihtiyaçlarını karşılamaya yetmez. Serbest Fırka'nın kurulacağını öğrenen Kadir, nüfuslu insanlarla tanışmak ve siyasete atılıp servet sahibi olmak için partiye üye olmaya karar verir. Celalettin Bey'in baldızı yazıhaneye geldiğinde ona sarkıntılık eder fakat kadın karakter onu küçümseyerek onunla dalga geçer. Daha sonra Murat geldiğinde Şükran Hanım'la ilgili fantezilerini dile getirir. Kâmil Bey'in kızı Ayşe'yi gördüğünü ve ondan oldukça hoşlandığını söyler. Daha sonra Serbest Fırka'ya neden girmek istediğini Murat'a anlatır. Bütün sermaye ve mülk sahiplerinin buraya doluştuğunu dolayısıyla bu partide yer alırsa kısa sürede servet edinebileceğini söyler. Serbest Fırka'yı destekleyenlerden duyduğu Mustafa Kemal ve Halk Fırkası'yla ilgili eleştirileri Murat'a da aynen aktarır. Uzun zamandır babasıyla arası açık olan Kadir, onun kılığında ve kıyafetinden utanmaktadır. Babasının eski bir Kuvayı Milliyeci olmasını da hazmedemez. Fatma Hanım'dan kendisine yadigar bırakılan yatak takımını babasına yeni kıyafetler satın alınması için satmak ister. Murat ile Selim, yatak takımını satamaz fakat onun bohçasını gayet iyi bir fiyata satmayı başarırlar. Bunu duyan Ramiz Efendi, eşinden kalma bir yadigar olan eşyanın oğlu tarafından gözden çıkarılmasını hazmedemez ve oğlunu bu davranışından dolayı bir daha affetmez. Serbest Fırka'nın kapatıldığı haberi duyulunca Ayşe'yle tanışan Kadir, onun Murat'tan hoşlandığının farkındadır. Ayşe'yi Murat'tan soğutmak için onun hakkında çeşitli yalan hikayeler anlatır ve onunla ilgili olumsuz ifadeler kullanır. Siyasete atılmayacağını anlayan Kadir, Ayşe'den nemalanmak ister. Bir süre sonra Murat, Ayşe ile Kadir'in evleneceği haberini alır.

Etkileşim Eser boyunca karşımıza çıkan en etkin kötücül karakter Kadir'dir. İnsanlarla ilişkileri tamamen çıkar üzerinedir ve gerektiğinde en yakın arkadaşlarını bile arkalarından vurur. Eserdeki neredeyse bütün karakterlerle iletişim ve etkileşim halindedir. Giriştiği diyaloglarda ve anlatıcı tarafından yapılan betimlemelerde, onun karakteriyle ilgili detaylı bilgilere sahip oluruz.

ÖRNEK ANILAR

Eleştirel Kadir, Cumhuriyet dönemi süresince yapılmış bazı uygulamalara ciddi eleştiriler getirir. Fakat asıl yapmak istediği Serbest Fırka'yı savunmaktır: "Orasını bilmem. İstiklal Mahkemelerinin on üç bin beş yüz kişiyi astığı söyleniyor. Bunların kimlikleri, niçin asıldıkları bilinmedikçe Arif Oruç gibilerinin de niçin asılmadıkları bilinmez. Herhalde, böyle karışık dönemlerde işe yarar, denilmiş olmalı...". "Olsun! Sen iyiye kullan! Alalım harf devrimini... Neye yaradı? Bütün büyük gazeteleri devlet eline bakar kapıkulları haline getirmeye... Çünkü eski okurlarını yitirdiler, yeni okurlar daha yetiştirilemedi. Yaşamak için örtülü ödenekten aylığa bağlananlar olduğu bile söyleniyor. Bir sürü kanun değişti. Basında hâlâ İttihatçıların 1909'da çıkarıp 1918'e kadar her yıl sıkılaştırarak kullandıkları Basın Kanunu yürürlükte... Gazeteci olarak seni hiç rahatsız etmiyor mu bu durum Murat? Yazmak isteyip yazamadığın hiçbir şey yok mu? Neden gidemedin Ağrı Dağı'na? Başvekil bile peki dediği halde? Çünkü Mareşal Fevzi Paşa önledi. Neye dayanarak? Baskı rejimine...".

İtaatkar Patronu olan Avukat Celalettin Bey'in bütün kirli işlerini kendi sırrıymış gibi saklar: "Memnunsun görüyorum bizim Kadir oğlumuzdan!" "Eh..." Celâdet Bey sesini alçalttı: "Ne dedi sana? Nerde olduğumu söyledi?" "Nerde olduğunu mu? 'Bir yere uğrayacak,' dedi galiba..." "İyi... İyidir. Ağız sıkı... Avukatlıkta, akıllı makıllı, çalışkan malışkan, hatta namuslu mamuslu olmak önemli değildir, Farmason, bizde ağız sıkılık hepsinden önde gelir!".

Yoz Bir an evvel servet sahibi olmak isteyen Kadir, patronun kirli işlerine alet olur: "Orası öyle ama, n'apsın! Patronu Serbestçi olunca... Yazıhane parti merkezi gibi işliyormuş... 'Gece yarılarında kadar, gidip gelen kıyamet,' diyor Kadir... Gazetelere yalanlamalar yazıyorlarmış... Bildiriler... Bana belli etmek istemiyor ama, yorulduğunu ben anlıyorum. Gelir gelmez yatağa ölü gibi düşüyor. Neyse... Sen al şu anahtarları eve git... Ben şurdan...".

Çıkarıcı Kadir'in çıkarıcı kişiliği babası Ramiz Efendi tarafından da dile getirilir: "Bilmez değilsin ya! Bizimki yığındır fukaralıktan... Zengin ister... Her şeyin zenginini ister... Kadının bile... Görüp görmediğini söylemedin? Buluşmuyor musunuz artık eskisi gibi sık sık?".

Yalancı Serbest Fırka kapatıldıktan sonra siyasete atılma hayalleri suya düşen Kadir, Ayşe'yi tavlama için Murat'la ilgili türlü yalanlar uydurur: "O kadınla... Zengin olduğundan mı ilgileniyor?" "Hangi kadınla?" "Yerli Mallar Sergisinde rastlamıştık hani... Galatasaray Lisesi'nde... Hatırlamadınız mı? Celile'yle beraberdik. Bize baktı uzun uzadıya... Sarı saçlı... 'Güzel kadın!' dediği Celile..." "Tamam! Şükran Hanım... Evet..." "Ne demek, evet? Zengin olduğu için mi ilgileniyor?" "Eh... Ben şimdiye kadar Murat'ı zengin olmayan hiçbir kadınla ilgilenir görmedim!".

Kurnaz "Daha ilk sözlerinden Kadir'in çok hazırlıklı geldiği, bu konuşmadan yararlanarak avukat stajındaki gelişmeyi denemeye de kararlı olduğu meydana çıktı. Güzel, düzgün, tutarlı konuşuyordu. Mahkemelerde kullanılan biraz resmice hava bile vardı. Bir aksayan yönü, kurnazlık edip neyi tuttuğunu saklaması, bir cümlede bir yöne hak verirken, ikinci cümlede karşı fikrin doğru taraflarını belirlemesiydi. Böylece, doğruluk kandırmacaya benziyor, güveni sarsıyordu. Kendisinin de Tarkan gibi bir Kuvayı Milliyeci çocuğu olduğuyla söze girişmiş, yanlış anlaşılmasını arkadaşlarından rica etmişti".

Zevk düşkünü "Kolay... Birkaç kadeh içer, dansa çıkarız. Sen çoktandır gelmiyorsun! Yeni parçalar düştü ki... Dengine getirirsek, ikisini omuzlar atarız otele..." "Vay sen otellerin yollarını da mı öğrendin?" "Neden öğrenmeyecek mişim?" "Basılmalısın... Karakoldan, 'Aman yetiş!' diye imdat istemelisin de ben sana sormalıyım!" "Basılacak yerler değil benim gittiğim oteller... Tepebaşı'nın en lüks otelleri... Sahipleri müşterilerimiz... Birkaç kere gittim. Beni Prens Dögal gibi ağırladılar!".